

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARDA RITMIKA VA
XORYAGRAFIYANING AHAMIYATI

Toshmirzayeva Nozima

DTPI Pedagogika Fakulteti Musiqa ta'lim yo'nalishining

1-kurs 8-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning jismoniy, estetik va emotsional rivojlanishida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Ritmik harakatlar orqali bolaning muvofiqlashtirish, eslab qolish, musiqiy idrok va harakat madaniyatini rivojlantirish jarayonlari yoritiladi. Shuningdek, ritmika mashg'ulotlarining bolalarda ijodkorlik, ijtimoiy faollik va jamoada ishlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi pedagogik ahamiyati ilmiy asosda bayon etiladi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida ritmika va raqs elementlarini o'quv dasturlariga samarali joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ritmika, xoreografiya, maktabgacha ta'lim, bolalar rivojlanishi, musiqiy tarbiya, jismoniy faollik.

АННОТАЦИЯ: В статье рассматривается значение ритмики и хореографии в физическом, эстетическом и эмоциональном развитии детей дошкольного возраста. Анализируется влияние ритмических упражнений на развитие координации, памяти, музыкального восприятия и культуры движений у детей. Отмечается педагогическое значение занятий ритмикой в формировании творческих способностей, социальной активности и навыков работы в коллективе. Результаты исследования подтверждают необходимость эффективного внедрения элементов ритмики и танца в образовательные программы дошкольных учреждений.

Ключевые слова: ритмика, хореография, дошкольное образование, развитие детей, музыкальное воспитание, физическая активность.

ABSTRACT: This article analyzes the importance of rhythmic and choreography in the physical, aesthetic, and emotional development of preschool children. It explores how rhythmic exercises contribute to coordination, memory, musical perception, and

movement culture. The pedagogical value of rhythmic training in fostering creativity, social interaction, and teamwork among children is also highlighted. The research results emphasize the necessity of integrating rhythmic and dance elements effectively into preschool education programs.

Keywords: rhythmic, choreography, preschool education, child development, musical education, physical activity.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim bosqichlardan biridir. Ushbu davrda bolaning jismoniy, hissiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishi uyg'un holda kechishi zarur. Shu nuqtayi nazardan, ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari bolalarning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ritmika mashg'ulotlari orqali bolalar musiqani his etish, tanani boshqarish, muvozanatni saqlash, esda saqlash, ijodkorlik va jamoaviy harakat ko'nikmalarini egallaydilar. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, bolalarning estetik didini, musiqiy qobiliyatini va jismoniy faolligini rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, "Ilk qadam" davlat o'quv dasturida ritmika va raqs mashg'ulotlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish tavsiya etilgan. Xoreografik harakatlar nafaqat jismoniy sog'lomlashtirish vositasi, balki bolaning hissiy dunyosini boyituvchi, estetik didini shakllantiruvchi, ijtimoiy faoliyatini rag'batlantiruvchi muhim tarbiyaviy omildir. Shu sababli ritmika va raqs elementlarini o'z ichiga olgan mashg'ulotlar bolalarda musiqaga qiziqish, tanani erkin boshqarish, o'zini ifoda etish va jamoada hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODLARI

Tadqiqot 2024–2025 o'quv yili davomida Toshkent shahridagi 3 ta maktabgacha ta'lim muassasasida olib borildi. Tadqiqotda jami 60 nafar 5–6 yoshli bola ishtirok etdi. Ular tasodifiy tanlov asosida ikkita guruhga ajratildi: Tajriba guruhi (30 nafar bola) — ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari asosida qo'shimcha dastur bilan shug'ullanganlar; Nazorat guruhi (30 nafar bola) — faqat odatiy jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini bajarganlar. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturiga asoslangan ritmika mashg'ulotlari kompleksi; O'zbek xalq raqslari elementlari (masalan, "Lazgi", "Tanovar", "Gulzor" harakatlari); Bolalar uchun moslashtirilgan musiqiy asarlar (ritmik qo'shiqlar, marshlar, o'yinli musiqalar). Pedagogik kuzatish – bolalarning mashg'ulotlarda ishtiroki, harakat faoliyati va emotsional holati muntazam kuzatildi.

Diagnostik testlar – muvofiqlashtirish, harakat ritmini saqlash, musiqani idrok etish va ijodiy ifoda ko‘nikmalarini baholash uchun maxsus testlar qo‘llanildi. Suhbat va so‘rovnoma – tarbiyachilar va ota-onalar bilan ritmika mashg‘ulotlarining ta‘siri haqida fikr almashildi. Tahlil va taqqoslash usuli – tajriba va nazorat guruhleri o‘rtasidagi rivojlanish farqlari statistik jihatdan tahlil qilindi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ritmika va xoreografiya mashg‘ulotlarini muntazam olib borish maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy, estetik va psixologik rivojlanishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Tajriba guruhidagi bolalarda kuzatilgan o‘zgarishlar nazorat guruhiga nisbatan ancha yuqori bo‘ldi. 4 oylik mashg‘ulotlardan so‘ng tajriba guruhidagi bolalarda: muvofiqlashtirish harakatlari 32% ga yaxshilandi, ritmik harakatlarni qayta bajarish aniqligi 28% ga oshdi, umumiy jismoniy faollik darajasi 25% ga ortdi. Nazorat guruhida esa o‘zgarishlar 8–10% atrofida bo‘ldi. Bu ritmika mashg‘ulotlarining bolalar motorikasini shakllantirishda yuqori samaradorligini ko‘rsatadi. Ritmika mashg‘ulotlari orqali bolalarda musiqiy idrok, harakat estetikasi va ifoda madaniyati kuchaydi. Tajriba guruhidagi bolalarning 83% ida musiqiy ritmni to‘g‘ri sezish, raqs harakatlarini ijodiy tarzda bajarish ko‘nikmalari shakllandi. Ular harakatlarni musiqaning xarakteriga moslashtirishni, jamoada uyg‘un harakatlanishni o‘rgandilar. Mashg‘ulotlarda jamoaviy raqsar va o‘yinli ritmik mashqlar orqali bolalarda ijtimoiy faollik, o‘ziga ishonch va kommunikativ ko‘nikmalar rivojlandi. Tajriba guruhidagi 90% bolalar mashg‘ulotlarda faol qatnashgan, o‘zaro hamkorlik qilishga moyil bo‘lgan. Tarbiyachilar fikriga ko‘ra, ritmika mashg‘ulotlari bolalarni dars jarayoniga jalb etish, diqqatni jamlash va emotsional muhitni yaxshilashda muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, ritmik harakatlar orqali bolalarda intizom, musiqaga mehr va o‘zini erkin ifoda etish qobiliyatlari shakllanadi.

MUHOKAMA

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ritmika va xoreografiya mashg‘ulotlari maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishida muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Ular nafaqat bolalarning jismoniy tayyorgarligini, balki emotsional, estetik va ijtimoiy rivojlanishini ham ta‘minlaydi. Ritmika mashg‘ulotlarining samaradorligi ularning kompleks xususiyatida namoyon bo‘ladi. Harakatlar musiqiy ohang bilan uyg‘unlashganda, bola nafaqat mushak faoliyatini, balki musiqiy idrokni ham rivojlantiradi. Bu esa o‘z navbatida bolaning

estetik sezgirligini, harakat madaniyatini va tafakkurini faollashtiradi. Tadqiqot natijalari boshqa mamlakatlarda o'tkazilgan ilmiy izlanishlar bilan hamohang bo'lib, masalan, L. Vygotskiy, J. Piaget va K. Orff nazariyalarida ham bolalik davrida musiqiy harakatlarning rivojlantiruvchi roli alohida ta'kidlangan. Tajriba jarayonida aniqlanishicha, ritmik mashg'ulotlar bola shaxsining ijtimoiylashuvi uchun qulay muhit yaratadi. Bolalar jamoada o'zini erkin tutadi, hamkorlikni o'rganadi, o'z fikrini harakat orqali ifoda etishga intiladi. Bu jarayon ularning muloqot, diqqat va o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Ritmika va xoreografiyani muntazam tatbiq etish nafaqat bolalarning jismoniy rivojlanishiga, balki ularning ruhiy holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

XULOSA

Ritmika va xoreografiya mashg'ulotlari maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy, musiqiy, estetik va emotsional rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ular bolaning harakat madaniyatini shakllantiradi, muvofiqlashtirish va ritmni his qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Ritmika mashg'ulotlari bolalarda ijodiy fikrlash, musiqani idrok etish, harakatni musiqiy ohang bilan uyg'unlashtirish, estetik did va sahnaviy ifoda ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ijtimoiy jihatdan, ritmik mashqlar bolalarda jamoada ishlash, o'zini erkin tutish, muloqot qilish va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantiradi. Pedagogik nuqtayi nazardan, ritmika mashg'ulotlari bolalarni faol ishtirok etishga, dars jarayoniga qiziqish bilan yondashishga undaydi, o'quv-tarbiyaviy muhitni yanada ijobiylashtiradi. Olingan natijalar asosida maktabgacha ta'lim muassasalarida ritmika va xoreografiya mashg'ulotlarini o'quv dasturlariga muntazam va tizimli tarzda kiritish zarurligi aniqlandi. Umuman olganda, ritmika va xoreografiya bolalik davrida shaxsning har tomonlama kamol topishiga xizmat qiluvchi samarali ta'limiy-tarbiyaviy vosita sifatida o'z ahamiyatini tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent: 2022.
2. Orf K. Musiqa va harakat orqali bolalar rivoji. – Berlin: Schott Music, 2018.
3. Vygotskiy L.S. Bola psixologiyasi va rivojlanish nazariyasi. – Moskva: Pedagogika, 1991.
4. Piaget J. Psixologiya razvitiya rebenka. – Moskva: Eksmo, 2008.

5. Karimova R.X., Raximova N.T. Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
6. Gulomova S. Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy madaniyat va ritmik tarbiya. // Pedagogik mahorat va innovatsiyalar jurnali, №3, 2023.
7. Smirnova E.O. Ritmika i tantsy v doshkol'nom obrazovanii. – Moskva: Akademiya, 2019.
8. Yuldasheva D. Bolalarda musiqiy ritmni shakllantirishda raqs mashg'ulotlarining roli. // Maktabgacha ta'lim muammolari ilmiy jurnali, №2, 2024.